

Sammanfattning

Mitt uppdrag har varit att som regeringens koordinator medverka i arbetet att skyndsamt få till stånd en högre mottagningskapacitet i kommunerna för ensamkommande barn. I uppdraget har ingått att redovisa de argument som anförs av kommuner mot att teckna avtal. Härutöver har jag ombetts att peka på möjliga förbättringar av nuvarande system. Det har inte ingått i mitt uppdrag att ifrågasätta fundamenten i det system riksdagen antagit.

Ett antal av de kontakter jag haft med kommuner, myndigheter, regionföreträdare, länsstyrelser m.fl. framgår av bifogade loggbok.

Rapporten är i enlighet med uppdragsgivarens önskemål mer avgränsad än en traditionell utredning.

Problemet är att mottagningssystemet skapades utifrån en prognos om 300-400 barn per år medan den faktiska inströmningen av barn har ökat till ungefär 2 500 barn per år med tendens till fortsatt ökning. Platsbristen leder till låg genomströmning och lång väntan för barnen. För närvarande väntar nästan 800 barn i ankomstkommunerna på en stadigvarande kommunplacering.

Några av utgångspunkterna för mitt arbete är att Sverige behöver fler produktiva händer och att de ensamkommande barn som anländer ofta är fyllda av ambition, företagsamma och redo att göra rätt för sig. Förvisso finns i denna kategori också personer med allvarliga problem, t.ex. beroende på det kaos de upplevt i sitt hemland eller under flykten till Sverige. Likväl visar våra hittillsvarande erfarenheter att anpassningen till det nya hemlandet ofta fungerar väl.

Om man gör tankeexperimentet att vi talar om inhemskt födda barn ses detta sällan som ett problem. Att ordna boende, skolplats m.m. blir en självklarhet. En ökad nativitet ses normalt som en *nationalekonomisk gåva*. Jag kan inte undgå att notera att t.ex. många kommuner i norra Sverige och på en del andra håll resonerar på detta sätt.

Begreppet barn är i detta sammanhang något missvisande. Det handlar vanligen om pojkar i tonåren. Termen ensamkommande barn har dock använts av praktiska skäl i rapporten.

Vi har ett *nationellt ansvar* att lösa situationen. Staten kan aldrig abdikera från detta. Fungerar inte nuvarande frivilligmodell i den modifierade form jag föreslår så tvingas enligt min mening regeringen att överväga pliktlagstiftning.

Argumenten från vissa kommuner mot att ta emot ensamkommande barn är av skiftande karaktär. De kan till exempel avse rena missuppfattningar eller bristande tilltro till den egna förmågan. I några fall är de av halvkväden karaktär. Jag menar att framförda argument väl kan bemötas i en öppen debatt.

Successivt har vuxit fram tre bärande teman:

1. Ta fasta på den klara kommunala viljan att ställa upp med ytterligare insatser.
2. Att skapa ett nytt instrument "regionala avsiktsförklaringar" för att bland annat bättre möjliggöra medverkan från såväl stora som små kommuner och nyttja befintlig

Sammanfattning av rapporten "Hem, ljuva hem"

rationaliseringspotential. Grundidén är regionalisering snarare än en ensidig kommunal ansats.

3. Att öka antalet platser eftersom dessa – i motsats till familjehem – är omsättningsbara. Varje asylplats ger förenklat uttryckt möjlighet att ta emot tre barn per år. Att bara eliminera nuvarande kö räcker inte eftersom f.n. 50 barn ankommer per vecka

När mitt arbete påbörjades var den faktiska situationen att 104 kommuner hade överenskommelser motsvarande knappt 1300 platser (läget 1 december 2009). Min bedömning i dagsläget är att de sex mest stabila regionala avsiktsförklaringarna motsvarar i runda tal 700 platser. Härtill kommer regionala åtaganden om uppskattningsvis 150 platser i övriga fem län som jag har besökt. Med tanke på ambitionen att nå nivån 800 nya platser får detta sägas vara ett acceptabelt resultat. Grundat på mina kontakter med resterande län räknar jag med att 50-100 platser tillkommer i nya kommunavtal. Flertalet av de nytillkomna platserna avser södra och mellersta Sverige men likväl kvarstår en "snedbelastning", givet befolkningsfördelningen, till Norrlandslänens fördel. Det torde vara möjligt att ytterligare flytta fram positionerna i våra mer tätbefolkade regioner.

I rapporten redovisas 17 förslag till förbättringar av nuvarande system.

Vad gäller förhandlingsordningen anser jag att länsstyrelserna från och med 2011 bör ges ansvaret att, under Migrationsverkets ledning, svara för verksamheten i likhet med vad som gäller för flyktningmottagandet i stort. Migrationsverket bör ansvara för övergripande strategier, ledning och uppföljning på nationell nivå.

Socialstyrelsens och Skolverkets roll måste byggas ut och ersättningssystemet till kommunerna ses över på några punkter. Detta gäller i speciellt hög grad återbetalningsrutinerna.

Förslag lämnas angående de regionala avsiktsförklaringarna och möjligheten att sluta avtal på kommunalförbunds nivå.

Ankomstkommunerna bör sinsemellan teckna avtal om att fördela asylsökande, ensamkommande barn på befintliga platser för att maximera effekten av att nya ankomstkommuner tillkommer.

Vad gäller kommunerna måste den intrakommunala samverkan förbättras liksom samverkan mellan kommunerna för att gemensamt kunna skapa och driva institutionella platser. Alternativet att köpa platser, kontra att driva i egen regi, observeras inte alltid. Vidare bör Sveriges Kommuner och Landsting kunna spela en mer framträdande roll, t.ex. för att identifiera goda exempel och sprida kunskap mellan kommunerna.

I det sista kapitlet ges några synpunkter kring den översyn av dagens system som regeringen aviserat. Jag har också i min slutkommentar pekat på vikten av att förbereda sig för ett tänkbart "katastrofscenario" som kan inträffa innan en sådan översyn hinner verkställas.

Avslutningsvis måste betonas betydelsen av att de regionala avsiktsförklaringarna omsätts i avtal och faktiskt mottagande efter att jag har frånträtt mitt uppdrag. Detta förutsätter att den statliga huvudmannen med kraft agerar för att inte värdefull tid ska gå till spillo. Denna fråga har jag påtalat för Migrationsverkets generaldirektör.